

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

Пројекат за одговорну власт

Локални антикорупцијски планови:

Често постављана питања и одговори

март 2019. године

За издавача:

УСАИД-ов Пројекат за одговорну власт

Аутори публикације:

Биро за друштвена истраживања - *БИРОДИ*

Зоран Гавриловић, *антикорупцијски стручњак*

Анђелка Марковић, *правни стручњак*

Дизајн и прелом:

АТЦ Београд

Израда ове публикације омогућена је уз подршку америчког народа путем Америчке агенције за међународни развој (УСАИД). Садржај публикације је искључиво одговорност *Checchi and Company Consulting-a* и не представља нужно ставове УСАИД-а или Владе САД.

Садржај

О ДОКУМЕНТУ ЛОКАЛНИ АНТИКОРУПЦИЈСКИ ПЛАНОВИ: ЧЕСТО ПОСТАВЉАНА ПИТАЊА И ОДГОВОРИ.....	8
1. НАЧЕЛНА ПИТАЊА И ОДГОВОРИ.....	9
1.1. Како је настао, од чега се састоји и чему служи Локални антикорупцијски план?.....	9
1.2. Да ли је Локални антикорупцијски план законска обавеза, односно да ли постоје санкције за неусвајање, лошу реализацију или одсуство реализације Локалног антикорупцијског плана?.....	10
1.3. Која је разлика између Локалног антикорупцијског плана и планова интегритета?.....	10
1.4. На основу чега знамо да је процес израде Локалног антикорупцијског плана у складу са Моделом Агенције?.....	11
1.5. Да ли јединица локалне самоуправе има право да за потребе израде ЛАП-а или ради његове примене ангажује експерте, НВО, предузеће ил међународну организацију?.....	11
2. КРЕИРАЊЕ ЛАП-А: ПАРТИЦИПАТИВНИ ИЗБОР ЧЛАНОВА И РЕГУЛАЦИЈА РАДНИХ ГРУПА ЗА ИЗРАДУ ЛОКАЛНИХ АНТИКОРУПЦИЈСКИХ ПЛАНОВА.....	12
2.1. Како изабрати чланове Радне групе за израду предлога Локалног антикорупцијског плана у складу са принципима транспарентности, партиципативности, ефективности и ефикасности које је прописала Агенција за борбу против корупције у Моделу Локалног антикорупцијског плана?.....	12
2.2. На који начин ЈЛС може да обезбеди учешће јавности у раду Радне групе?.....	12
2.3. Како нормативно уредити рад Радне групе за израду предлога Локалног антикорупцијског плана у контексту принципа које је прописала Агенција за борбу против корупције у Моделу Локалног антикорупцијског плана?.....	13
2.4. Како при изради предлога Локалног антикорупцијског плана остварити принципе аутентичности и поштовања специфичности, односно ефикасности и ефективности које је прописала Агенција за борбу против корупције у Моделу Локалног антикорупцијског плана?.....	14

2.5. Колико области би Локални антикорупцијски план наше општине/града требало да има и како бирамо области и мере из Модела ЛАП које желимо да усвојимо?.....	14
2.6. Како утврдити да ли су потребне нове области у Локалном антикорупцијском плану?.....	15
2.7. Кога и како укључити у јавну расправу о Локалном антикорупцијском плану?.....	16
2.8. Ко би требало да донесе одлуку о формирању Радне групе за израду предлога Локалног антикорупцијског плана?.....	17
2.9. Да ли се Локалним антикорупцијским планом може предвидети мера или област која унапређује знање и едукацију о интегритету на нивоу јединице локалне самоуправе?	18
2.10. Да ли би чланови Радне групе за израду предлога Локалног антикорупцијског плана морали да имају пребивалиште на територији јединице локалне самоуправе?	18
3. ИЗБОР И ФУНКЦИОНИСАЊЕ КОМИСИЈЕ ЗА ИЗБОР НЕЗАВИСНОГ ТЕЛА ЗА НАДЗОР НАД СПРОВОЂЕЊЕМ ЛОКАЛНОГ АНТИКОРУПЦИЈСКОГ ПЛАНА.....	19
3.1. На основу којих критеријума и у којој процедури се бира Комисија за избор чланова независног тела за праћење примене Локалног антикорупцијског плана?	19
3.2. Да ли је потребно да представник медија у Комисији за избор чланова Тела за праћење примене Локалног антикорупцијског плана буде лице које живи на територији јединице локалне самоуправе или је довољно да се са јединицом локалне самоуправе може довести у везу по рођењу, школовању, месту обављања рада?.....	20
3.3. Да ли особа или чланови тела које је јединица локалне самоуправе именовала да врши координацију Локалног антикорупцијског плана могу да буду у Комисији за одабир чланова Тела за праћење примене ЛАП?.....	21
3.4. Да ли би требало у јавном позиву Комисије предвидети накнаду за чланове Тела за праћење примене Локалног антикорупцијског плана или би тај посао, ипак, требало да се обавља волонтерски?	21
3.5. Да ли је судијски поротник јавни функционер у смислу члана 2. став 1. Алинеја 2, односно да ли обавља јавну функцију у смислу алинеје 3. истог члана Закона о Агенцији за борбу против корупције?	21

3.6. Могу ли чланови Комисије за избор Тела за праћење примене Локалног антикорупцијског плана бити чланови удружења грађана која имају своје чланове као одборнике у скупштини јединице локалне самоуправе?	22
4. ИЗБОР ЧЛАНОВА НЕЗАВИСНОГ ТЕЛА ЗА НАДЗОР НАД ПРИМЕНОМ ЛАП-А.....	23
4.1. Ко спроводи конкурс за избор новог кандидата за Тело за праћење примене ЛАП?	23
4.2. Које мере предузети ако се на конкурс не пријави довољан број кандидата?23	
4.3. Да ли је исправно да градско веће предложи Скупштини састав Радног тела за праћење примене ЛАП?	24
4.4. Како поступити у ситуацији када се током процеса избора Тела дође до аката и/или до инфомација које указују на неку незаконитост?	24
4.5. Да ли кандидат за члана Тела током трајања процеса избора може да коментарише процес?	25
4.6. Шта значи приватни интерес код избора чланова Тела?.....	25
4.7. Да ли чланови Комисије за избор Тела за праћење ЛАП имају право да траже од кандидата документа о изнетим квалификацијама, тврдњама о себи и о својој професионалној каријери у оквиру мотивационог писма и/или као одговор на питања члан(ов)а Комисије?	26
4.8. Да ли постоји правни основ да кандидати за избор у Тело буду ослобођени плаћања такси за прибављање докумената?	26
4.9. Како се може проверити да ли је Комисија за избор Тела за праћење Локалног антикорупцијског плана непристрасно и у складу са дефинисаним критеријумима извршила избор чланова Тела за праћење ЛАП?	26
4.10. Да ли чланови Тела за праћење примене ЛАП могу бити запослени у јавним предузећима, установама и организацијама које су корисници републичког или локалног буџета?.....	27
5. УСПОСТАВЉАЊЕ И ПОЧЕТАК РАДА НЕЗАВИСНОГ ТЕЛА ЗА ПРАЋЕЊЕ ПРИМЕНЕ ЛАП-А.....	28
5.1. Ко може да буде предлагач кандидата за Тело за праћење примене ЛАП-а? ...	28
5.2. Ко може да буде кандидат за Тело за праћење примене ЛАП-а?.....	28
5.3. Како се одређује дужина мандата чланова Тела за праћење примене ЛАП и могућност реизбора?.....	28

5.4. На основу којих критеријума извршити оцену кандидата?	29
5.5. Како извршити бодовање кандидата?	29
5.6. Који је статус Тела за праћење реализације ЛАП-а ли је оно стално или повремено? Да ли је потребно мењати статут јединице локлане самоуправе због дефинисања положаја и статуса Тела?	29
5.7. Да ли чланови Тела за праћење примене Локалног антикорупцијског плана имају право на путне трошкове?	30
5.8. Да ли су чланови Тела за праћење примене Локалног антикорупцијског плана јавни функционери?	30
5.9. Шта је главна надлежност Тела за праћење реализације Локалног антикорупцијског плана?	30
5.10. Да ли Тело за праћење реализације Локалног антикорупцијског плана има обавезу да своје годишње извештаје о реализацији ЛАП-а доставља Агенцији за борбу против корупције?	31
5.11. Када је право време за формирање Тела за праћење реализације Локалног антикорупцијског плана?	31
6. ИЗБОР НАДЛЕЖНОГ ОРГАНА ИЛИ ЈАВНОГ СЛУЖБЕНИКА ЗА КООРДИНАЦИЈУ ЛОКАЛНОГ АНТИКОРУПЦИЈСКОГ ПЛАНА НА НИВОУ ЈЕДИНИЦА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ	32
6.1. Ко би могао, односно ко би требало да буде особа или члан Тела за координацију Локалног антикорупцијског плана?	32
7. ИСКУСТВА И ПРАКСЕ У ПРИПРЕМИ И ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ ЛАП-А	33
7.1. Како обезбедити јавност рада комисије за спровођење конкурса за избор директора јавних предузећа, ако је Законом о јавним предузећима другачије прописано?	33
7.2. Како смањити дискрециона овлашћења надлежног органа ЈЛС у процесу разрешења директора јавног предузећа?	34
7.3. Како прописати услове и критеријуме за именовање вршиоца дужности директора?	34
7.4. Како прописати поступак и рок за разматрање, односно давање сагласности на програм пословања јавних предузећа?	34

7.5. Како успоставити обавезу детаљније и прецизније регулације процеса спровођења конкурса за суфинансирање пројеката у области јавног информисања?.....	35
7.6. Како обезбедити пуну транспарентност конкурса за суфинансирање пројеката у области јавног информисања?.....	35
7.7. Како прописати процедуру за поступање надлежних органа ЈЛС у посебним случајевима формирања грађевинских парцела уколико плански документ није донет, као и процедуру за прихватање других доказа о решеним имовинско-правним односима?.....	36
7.8. Да ли ЈЛС може да успостави обавезу да се сва документа која настају у поступцима јавних набавки јавно објављују?	36

О ДОКУМЕНТУ ЛОКАЛНИ АНТИКОРУПЦИЈСКИ ПЛАНОВИ: ЧЕСТО ПОСТАВЉАНА ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Документ **Локални антикорупцијски планови: Често постављана питања и одговори** настао је из потребе да се понуде решења за уочене недоумице и празнине у тумачењима, које су настале током израде и примене **Локалних антикорупцијских планова (ЛАП)** у 145 градова и општина у Републици Србији, али и из потребе да се промовишу добра решења која су настала током овог процеса.

Приложени списак питања и одговора је настао делом кроз сумирање одговора на питања која су стигла на адресе Агенције за борбу против корупције и Сталне конференције градова и општина, а делом кроз анализу извештаја о усвајању локалних антикорупцијских планова које су јединице локалне самоуправе доставиле Агенцији за борбу против корупције. Извор за питања и одговоре били су и резултати онлине истраживања на које је одговорило 92 локалне самоуправе, као и искуство и пракса које је организација Биро за друштвена истраживања (БИРОДИ) стекла током свог рада на промоцији и заговарању борбе против корупције на локалном нивоу.

У циљу прегледности, сва питања и одговоре разврстана су у следеће области:

1. Начелна питања и одговори
2. Креирање ЛАП-а: партиципативни избор чланова и регулација радних група за израду ЛАП-ова
3. Избор и функционисање Комисије за избор независног Тела за надзор над спровођењем ЛАП-а
4. Избор чланова независног Тела за надзор над применом ЛАП-а
5. Успостављање и почетак рада независног Тела за праћење примене ЛАП-а
6. Избор надлежног органа или јавног службеника за координацију ЛАП-а на нивоу јединице локалне самоуправе
7. Искуства и праксе у припреми и имплементацији ЛАП-а

Овде изложен списак питања и одговора није коначан. Он ће се током времена надопуњавати како новим дилемама, тако и новим успешним праксама.

Аутори

Зоран Гавриловић, антикорупцијски стручњак
Анђелка Марковић, правни стручњак

1. НАЧЕЛНА ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

1.1. Како је настао, од чега се састоји и чему служи Локални антикорупцијски план?

*GRECO*¹, тело Савета Европе за борбу против корупције, својим препоруком број 2004 (1) из 2004. године указало је на потребу да се у бившим социјалистичким државама, осим борбе против корупције на националном нивоу, успоставе механизми за борбу против корупције и на локалном нивоу.

По угледу на праксу успостављања локалних система интегритета на нивоу градова у државама Европске уније, Сједињеним Америчким Државама и Аустралији, крајем прошлог и у првој декади 21. века, а након иницијативе из цивилног друштва² и уз подршку међународних организација и агенција, Националном стратегијом за борбу против корупције за период од 2013. до 2018. године, у Област III – Политичке активности³, Србија је увела обавезу израде локалних антикорупцијских планова (у даљем тексту **ЛАП**) за све јединице локалне самоуправе (у даљем тексту **ЈЛС**).

Борба против корупције добила је своје место у процесу придруживања Србије Европској унији. ЛАП-ови су 2016. године постали мера број 2.2.10.37. у Акционом плану за Поглавље 23. Тачније, Агенција за борбу против корупције (у даљем тексту **Агенција**) добила је обавезу да изради Модел локалних антикорупцијских планова (у даљем тексту **Модел**) за све ЈЛС у Србији. Моделом Агенције, ЛАП је описан као инструмент антикорупцијске политике, а који има задатак да унапреди добру управу на нивоу јединица локалне самоуправе. Модел ЛАП-а садржи:

- Области које су од стране Агенције означене као ризичне по стање добре управе и интегритета ЈЛС;
- Циљеве на нивоу области, индикаторе остварености циљева, мере за отклањање ризика од корупције, односно индикаторе испуњености, као и одговорна лица и органе/тела за реализацију;

Процедуре за избор тела за праћење примене ЛАП-а (у даљем тексту **Тело**), тело и/или особе за координацију реализације ЛАП-а.

1 Видети на: <https://www.coe.int/en/web/greco>

2 Пројекат Градови против корупције Бироа за друштвена истраживања, видети на www.gradoviprotivkorupcije.birodi.rs

3 Циљ 3.1.5. Усвојени покрајински и локални акциони планови за борбу против корупције чије спровођење надзире стална радна тела покрајинских, односно локалних скупштина

1.2 Да ли је Локални антикорупцијски план законска обавеза, односно да ли постоје санкције за неусвајање, лошу реализацију или одсуство реализације Локалног антикорупцијског плана?

Израда, усвајање и реализација ЛАП-а обавеза је проистекла из Националне стратегије за борбу против корупције за период од 2013. до 2018. године, односно Акционог плана за Поглавље 23, мера 2.2.10.37.

Сходно томе, израда и реализација ЛАП-а није законска обавеза.

Агенција за борбу против корупције има обавезу да о извршавању ове мере извештава Савет за спровођење Акционог плана за Поглавље 23 који представља тело формирано од стране Владе Републике Србије надлежно за праћење примене овог Акционог плана.

Модел ЛАП-а, шодно томе, не помиње да неусвајање ЛАП-а од стране ЈЛС, односно његова лоша реализација или изостанак реализације представљају повреду позитивних прописа.

1.3. Која је разлика између Локалног антикорупцијског плана и планова интегритета?

Сличност планова интегритета и ЛАП-а огледа се у чињеници да се ради о инструментима антикорупцијских јавних политика, који у фокус стављају анализу и измену нормативних аката, процедура и пракси које могу да смање коруптивни ризик, односно унапреде антикорупцијски потенцијал и интегритет на индивидуалном и институционалном нивоу.

Такође, сличност планова интегритета и ЛАП-а произилази и из методологије израде и то на начин да је приоритет оба инструмента да се идентификују ризици за настанак корупције и смањење интегритета и да се на основу тога предлажу мере за њихово отклањање или умањење. Управо ова сличност је проузроковала чињеницу да се неке од области у Моделу ЛАП-а, а које су одговор на препознате ризике по добру управу и интегритет, могу пронаћи и као области или мере у плановима интегритета.

Поред сличности, постоје и разлике. За разлику од планова интегритета, који су законска обавеза прописана чланом 59. Закона о Агенцији за борбу против корупције, ЛАП представља меру у Националној стратегији за борбу против корупције, односно Акционом плану за Поглавље 23.

1.4. На основу чега знамо да је процес израде Локалног антикорупцијског плана у складу са Моделом Агенције?

Имајући у виду приоритете и садржај процеса, односно принципе које је Агенција прописала у Моделу, као показатељи квалитета и интегритета процеса могу да послуже:

- Састав радних група за израду нацрта ЛАП-а у погледу учешћа релевантних актера из и ван локалне самоуправе;
- Укљученост у радне групе постојећих антикорупцијских структура и појединаца на нивоу ЈЛС: особе одговорне за израду и спровођење планове интегритета, особа надлежних за пријем захтева за информације од јавног значаја, односно за омогућавање слободног приступа информацијама од јавног значаја, интерних ревизора и лица која се баве финансијским управљањем и контролом (где постоје), лица овлашћених за пријем информација од узбуњивача и за поступање по овим пријавама и тако даље;
- На основу којих информација, података, ставова/мишљења је вршен избор области и/или мера, односно допуна нових области и/или мера у ЛАП-овима;
- Која врста предлога мера и од којих чланова радне групе је прихваћена, а која није и са којом аргументацијом;
- Партиципација јавности у оквиру јавних расправа о Нацрту ЛАП-а, односно која врста предлога мера и од којих актера из јавности је прихваћена од стране радне групе, а који предлози нису прихваћени и са којом аргументацијом;
- Успешност конкурса за избор тела: број пријављених кандидата, просечно остварен број бодова кандидата.

1.5. Да ли јединица локалне самоуправе има право да за потребе израде ЛАП-а или ради његове примене ангажује експерте, НВО, предузеће ил међународну организацију?

Радна група може користити помоћ сваког појединца, државне институције, домаће или међународне организације коју сматра релевантном за област борбе против корупције или области које су у Моделу ЛАП-а.

За интегритет процеса било би од значаја да постоји одлука радне групе са образложењем позивања и мандатом који ангажовани актер има, уз регулисан приватни интерес у форми изјаве да не постоји сукоб интереса у пружању те подршке, у складу са Законом о Агенцији за борбу против корупције.

Битно је напоменути да је локалној самоуправи која ради на изради и спровођењу ЛАП-а на располагању, и то као вид подршке, Агенција (као аутор Модела ЛАП-а), Стална конференција градова и општина, Пројекат за одговорну власт који се спроводи уз помоћ УСАИТја, али и организације цивилног друштва које имају експертизу у области борбе против корупције или у областима које су у Моделу ЛАП-а.

Међутим, требало би имати у виду да је одговорност за израду предлога ЛАП-а одговорност радне групе коју је потребно формирати у складу са Моделом.

2. КРЕИРАЊЕ ЛАП-А: ПАРТИЦИПАТИВНИ ИЗБОР ЧЛАНОВА И РЕГУЛАЦИЈА РАДНИХ ГРУПА ЗА ИЗРАДУ ЛОКАЛНИХ АНТИКОРУПЦИЈСКИХ ПЛАНОВА

2.1. Како изабрати чланове Радне групе за израду предлога Локалног антикорупцијског плана у складу са принципима транспарентности, партиципативности, ефективности и ефикасности које је прописала Агенција за борбу против корупције у Моделу Локалног антикорупцијског плана?

Као што је наведено у Моделу ЛАП-а, Радна група треба има адекватно стручно знање да разматра области које су наведене у Моделу ЛАП-а. Модел садржи 16 садржински веома различитих области, односно надлежности локалне самоуправе, па је пре доношења решења о формирању радне групе потребно утврдити које су то област ии на основу тога у Радну групу именовати лица која спроводе надлежности из тих области.

Осим тога, важно је да у Радној групи буду присутни представници свих органа локалне самоуправе – Скупштине, Већа, управе и кабинета председника општине/ градоначелника. На овај начин се постиже пун легитимитет процеса и сви органи се унапред припремају и упознају са ЛАП-ом, његовим усвајањем и будућом применом. Сам процес израде Нацрта ЛАП-а у Радној групи треба да буде вид учења и упознавања са оним што ће ЈСЛ имати као обавезу да примери.

2.2. На који начин ЈЛС може да обезбеди учешће јавности у раду Радне групе?

Модел ЛАП-а предвиђе и снажно охрабрује ЈЛС да укључе представнике јавности у свој рад, односно да у формално чланство Радне групе буду укључени представници невладиног сектора, професионалних удружења, удружења грађана и грађани као појединци. Ово се може урадити на два начина: 1) препознавањем појединаца и представника организација који имају доказану експертизу у области антикорупције или неке од области из Модела ЛАП-а и њихово именоване у Радну групу, уз обавезно образложење због чега су ти чланови именовани (чиме се успоставља интегритет оваквог приступа) и 2) расписивањем јавног позива за представнике јавности да се пријаве за рад у радној групи. Други приступ је свакако знатно бољи, јер садржи одлике транспарентности и пружања једнаких могућности свима који су заинтересовани да учествују, што максимално обезбеђује пун интегритет процеса. Овај вид укључивања

представника јавности је већ тестиран у неким локалним самоуправама и дао је добре резултате⁴.

Осим у формалном чланству Радне групе, она може позивати јавност да се укључи у поједине сесије њеног рада на којима се разматрају неке посебне област или теме од посебног интереса за јавност. Ово се такође може учинити кроз јавни позив да се заинтересовани пријаве за конкретну седницу/састанак Радне групе и да учествују у њеном раду⁵.

2.3. Како нормативно уредити рад Радне групе за израду предлога Локалног антикорупцијског плана у контексту принципа које је прописала Агенција за борбу против корупције у Моделу Локалног антикорупцијског плана?

Постојећим Моделом ЛАП-а није прописана обавеза израде **пословника/правилника о раду** Радне групе за израду ЛАП. За интегритет процеса израде ЛАП-а важно је да Радна група за израду ЛАП донесе пословник о свом раду.

Мишљења смо да би Радна група требало да донесе пословник/правилник о свом раду, а на основу усвојеног решења о формирању Радне групе за израду ЛАП. Пословником о раду уредили би се садржај и начин рада Радне групе – како изгледа рад и начин одлучивања Радне групе, ко учествује у раду Радне групе, ко сазива седнице и предлаже дневни ред, начин одлучивања, задаци и дужности Радне групе, усвајање записника, јавност рада, ко се задужује да обавља стручне, административне, техничке и друге послове за потребе Радне групе, итд.

Уз пословник о раду интегритет процеса израде предлога ЛАП-а може се унапредити и **потписивањем Изјаве о интегритету**. Изјава о интегритету представља инструмент етичког управљања и њоме се сви чланови Радне групе обавезују на поступање које гарантује интегритет процеса израде ЛАП-а.

4 Уз подршку Пројекта за одговорну власт и организације Транспарентност Србија, општине Рашка, Сјеница и Врњачка Бања и Град Врање су усвојиле овај приступ који је резултирао пријавом и укључивањем од једног до три представника цивилног сектора и грађана у рад Радне групе. Више информација о томе, као и моделе за спровођење овог процеса можете пронаћи на линку <http://transparentnost.org.rs/index.php/sr/projekti/175-podrska-za-izradu-lokalnih-antikorupcijskih-planova>

5 Пример једног јавног позива за ову врсту укључивања јавности у рад Радне групе можете видети на линку <https://www.raska.gov.rs/index.php/item/991-vni-p-ziv-z-izr-du-l-ln-g-n-i-rupci-s-g-pl-n-z-ps-inu-r-s>

2.4. Како при изради предлога Локалног антикорупцијског плана остварити принципе аутентичности и поштовања специфичности, односно ефикасности и ефективности које је прописала Агенција за борбу против корупције у Моделу Локалног антикорупцијског плана?

Израда сваке анализе почива на **принципима објективности, систематичности, проверивости, прецизности и општости**. Сходно томе, приликом израде предлога ЛАП-а, потребно је дефинисати методолошки оквир на нивоу Радне групе којим се јасно прецизира: које се информације прикупљају, из којих извора, како се обрађују и тумаче, односно који су то параметри којима ће се Радна група руководити при анализи и одлучивању.

На овај начин се постижу два циља. Први, методолошки, огледа се у квалитету прикупљених података и њиховој стручној употреби. Други је везан за интегритет процеса израде ЛАП-а. Наиме, све одлуке о изабраним и неизабраним областима и мерама, као и роковима за реализацију активности доносе се на основу чињеница до којих се дошло применом стручног истраживања и анализе, чиме се искључује било чији, односно било којин субјективни интерес. Потребне податке могуће је сакупити на неколико начина, а који не захтевају веће ангажовање кадрова и/или финансија.

У првом реду мислимо на податке које имају саме ЈЛС, појединци и организације које су на територији ЈЛС, као и на спровођење интервјуа или фокус групних разговора, како са релевантним актерима из области које су део предлога ЛАП-а, тако и са будућим обвезницима мера из ЛАП-а.

2.5. Колико области би Локални антикорупцијски план наше општине/града требало да има и како бирамо области и мере из Модела ЛАП које желимо да усвојимо?

Агенција за борбу против корупције је Моделом дефинисала оптималну верзију ЛАП-а за све ЈЛС. Истовремено, Агенција је указала на потребу да ЈЛС свој ЛАП прилагоде својим потребама и капацитетима за борбу против корупције.

То значи да би Радна група при изради ЛАП-а требала да изабере области, мере, активности и рокове шодно потребама ЈЛС за борбом против корупције. На тај начин се спречава могућност да се направи неспроводив ЛАП који ће имати решења за све проблеме, али не и довољно ресурса и воље за њихову примену. То је сигуран пут да се добије ЛАП који ће од Тела за праћење примене ЛАП-а бити оцењен као делимично или потпуно неиспуњен, односно са мало или нимало ефеката по смањење корупције.

У Моделу ЛАП-а не постоји јасна методологија како то треба урадити. Једно од могућих решења је да Радна група изврши приоритизацију коруптивних ризика на нивоу области које се налазе у Моделу шодно својим материјалним, техничким и кадровским ресурсима и спремности ЈЛС да спроведе мере из ЛАП-а.

На пример, локалне самоуправе које имају статус Града могу и требало би да обухвате све области ЛАП-а, док општине, а нарочито мале општине, могу да селекутују неке области које сматрају важним и за чије спровођење имају довољно капацитета.

Одлуку о приоритетима ЛАП-а у погледу области које су дефинисане у Моделу могуће је донети на основу ставова чланова Радне групе, информација које се добију из јавне расправе о нацрту ЛАП-а или из података и истраживања која су извор за израду ЛАП-а.

Аргументацију за приоритизацију треба користити за образлагање прихватања или неприхватања области и/или мера из Модела ЛАП-а у Извештају о усвојеном предлогу ЛАП-а ЈЛС који се доставља Агенцији. На овај начин добија се спроводив ЛАП, а који кореспондира са локалним специфичностима, што је у складу са принципом на којем Модел ЛАП-а инсистира.

2.6. Како утврдити да ли су потребне нове области у Локалном антикорупцијском плану?

Агенција Моделом није дефинисала методологију за мапирање нових и постојећих области, али је указала на потребу да ЛАП одражава специфичности ЈЛС.

Зато је неопходно да се током процеса израде ЛАП-а сакупе информације о стању корупције и борбе против корупције на нивоу ЈЛС и ван оних области које су дефинисане Моделом ЛАП-а.

Тачније, Радна група би требало да има информације о стању корупције у делу узрока, последица, појавних форми, распрострањености и актерима који учествују у корупцији. Радна група би требало да има и информације о спремности и мотивацији за борбу против корупције у областима које нису део Модела ЛАП-а, а могле би да буду.

Навели смо како је могуће сакупити податке када је у питању избор области и мера које су од значаја за ЛАП одређене ЈЛС. На истоветан начин можемо доћи до потребних информација о потенцијално новим областима или мерама у ЛАП-у, с тим што овде фокус треба ставити на учеснике истраживања који су ван ЈЛС. Агенција је Модел ЛАП-а правила на основу података које је добила од ЈЛС у оквиру мапирања ризика за планове интегритета, као и на основу истраживања које је спроведено са ЈЛС на које је одговорио ограничени број њих, док су ставови осталих актера, посебно оних који су ван ЈЛС, мало или нимало били укључени у израду Модела ЛАП-а.

Један од могућих метода су фокус групе са локалним заинтересованим странама, затим анкета, односно онлине анкета са учесницима током јавне расправе о нацрту ЛАП-а, као и интервјуи са особама које имају статус познавалаца прилика у граду или у општини, односно интервјуи са грађанима који су указивали на корупцију или били жртве корупције.

Друга метода може бити усклађивање ЛАП-а са документима којима се дефинишу стратешки правци развоја ЈЛС, односно приоритетне области улагања локалних јавних ресурса или јавних ресурса које се трансферишу са других нивоа власти или од стране донаторских средстава, а којима управљају органи ЈЛС. Уколико, на пример, град или општина у оквиру стратешких праваца развоја управља или макар учествује у управљању великим средствима у области **инфраструктуре, развоја туризма, пољопривреде** или неке друге области, управљање тим пројектима и смањење ризика од корупције у њима треба да буде део ЛАП-а-

Наредна метода додавања потенцијално ризичних области се на одређени начин наслања на претходну, а тиче се обима издвајања за поједине циљне групе у локалној заједници, јер су сва таква издвајања потенцијално ризична за настанак корупције – на пример, уколико постоје посебни и важни **програми субвенција или дотација** за неке групе које нису предвиђене у области 10 Модела ЛАП-а (на пример, привреда, пољопривреда и слично), ти програми могу бити обухваћени ЛАП-ом.

Ово су само неки од примера могућег идентификовања додатних области у ЛАП-у сваке конкретне ЈЛС, који треба да узму у обзир надлежности, капацитете и могућности, са једне стране, као и специфичне области у којима постоји велика улога, утицај и јавни интерес који ЈЛС треба да штити.

2.7. Кога и како укључити у јавну расправу о Локалном антикорупцијском плану?

Путем јавне расправе остварује се принцип партиципативности израде ЛАП-а. Партиципативност процеса израде ЛАП-а од великог је значаја за његово прихватање не само од ЈЛС, већ и од целе заједнице. Наиме, укључивање у израду ЛАП-а, како оних који би требало да виде резултате примене мера ЛАП-а, тако и оних који би требало да спроводе мере из ЛАП-а, начин је да ЛАП постане својеврсно власништво целе локалне заједнице, а не нешто што им је наметнуто са републичког нивоа.

Поред јавних расправа у форми састанака грађана или кроз оглашавање докумената на интернет презентацији ЈЛС, требало би да се примени и проактиван приступ.

Прво, Радна група може **нацрт ЛАП-а да достави путем електронске поште на коментар уз формулар за предлоге измена и/или допуна нацрта ЛАП-а свима у ЈЛС**. Ово се посебно односи на тела и органе на које се примењују мере из ЛАП-а, али и на све заинтересоване стране на нивоу града/општине.

Други вид проактивне промоције јавне расправе је **отварање засебне странице на интернет презентацији ЈЛС**. Ту би се током јавне расправе, која не би смела да траје мање од 20 дана, свако заинтересован путем формулара могао обратити Радној групи и понудити предлог и његово образложење на нацрт ЛАП-а, било да предлаже измене на нивоу области и мера или сугерише нове области и мере. Ово може да буде страница

на којој ће бити сва документација и све информације о процесу израде ЛАП-а и избору Тела. Овако успостављена страница може да буде промовисана путем друштвених мрежа на нивоу града и општине у којој се доноси ЛАП⁶.

Трећи начин проактивне промоције се односи на **локалне медије**. Они су у прилици да у оквиру својих емисија, за које неретко добијају средства од локалне самоуправе, расправљају о садржају нацрта ЛАП-а са члановима Радне групе и заинтересованим странама.

Један од начина спровођења јавне расправе су и **дани антикорупцијске дебате** или сличан тип догађаја другачијег назива, на којима би, поред чланова Радне групе, учествовали представници цивилног друштва, новинарских удружења, синдиката, струковних удружења, удружења привредника, ЈЛС које су направиле свој ЛАП, Агенције за борбу против корупције и Савета за борбу против корупције, као и организација цивилног друштва које нису са територије ЈЛС, а баве се темама из области ЛАП-а⁷.

На крају, али не и најмање важно, ЈЛС треба да организује **округли сто или други тип догађаја о нацрту ЛАП-а** као завшни догађај шире јавне расправе у виду процеса који траје одређено време.

2.8. Ко би требало да донесе одлуку о формирању Радне групе за израду предлога Локалног антикорупцијског плана?

Модел ЛАП-а не даје одговор на ово питање.

Акциони план за Поглавље 23 предвиђа да ЛАП усваја скупштина ЈЛС. Из тог разлога **препоручујемо да Радну групу именује председник скупштине ЈЛС или тело локалне самоуправе које је статутом или неком другом одлуком обавезано да доноси одлуке у име скупштине ЈЛС. ЈЛС неће начинити никаву формалу грешку уколико акт о формирању радне групе донесе и неко други у оквиру ЈЛС** (председник општине/градоначелник, начелник општинске градске управе).

Важно је имати на уму да колико је битно ко именује чланове Радне групе, толико је битно да постоје јасни критеријуми и процедуре избора чланова Радне групе о којима смо писали у питању 2.1. Наглашавамо, критеријуми за избор чланова Радне групе требало би да буду такви да гарантују партиципативност свих заинтересованих страна на нивоу локалне заједнице, затим стручност чланова Радне групе на начин да се они баве областима које су наведене у Моделу ЛАП-а или се баве борбом против корупције. Најзад, поменути критеријуми требало би да спрече партиципацију и утицај оних актера на које ће се мере из ЛАП-а односити, а то су највиши локални функционери.

⁶ Примере оваквих страница видите код Града Сомбора (<https://www.sombor.rs/dokumenti-organa-grada/borba-protiv-korupcije/>) и Града Шапца (<http://sabac.rs/dokumenti/lokalni-antikorpicijski-plan-grada-sapca.htm>)

⁷ Пример ове врсте догађаја је Антикорупцијска недеља у општини Бор; за више детаља видите на <https://www.mc.kcbor.net/2019/05/10/bor-u-borbi-protiv-korupcije/> и <http://www.birodi.rs/antikorpicijska-nedelja-u-boru/>

2.9. Да ли се Локалним антикорупцијским планом може предвидети мера или област која унапређује знање и едукацију о интегритету на нивоу јединице локалне самоуправе?

Један од принципа на којима почива израда ЛАП-а је сагледавање потреба и приоритета саме ЈЛС.

У складу са тим Радна група може у свој предлог ЛАП-а уврстити све оне област(и), односно мере и активности које доприносе смањењу коруптивних ризика у ЈЛС.

Конкретно, едукација о интегритету, односно борби против корупције, није део Модела ЛАП-а, ни као област, ни као мера. Ако се на основу анализе Радне групе покаже потребним, едукација о интегритету требало би да постане област или мера у ЛАП-у.

2.10. Да ли би чланови Радне групе за израду предлога Локалног антикорупцијског плана морали да имају пребивалиште на територији јединице локалне самоуправе?

Модел ЛАП-а не предвиђа смернице у погледу овог питања, али тумачењем осталих смерница у вези са формирањем Комисије за избор Тела за праћење ЛАП-а, које се крећу у правцу већег учешћа у саставу Комисије лица која нису представници органа ЈЛС (имајући ту у виду, пре свега, организације цивилног друштва), може се закључити да, уколико ће нечије чланство допринети стручности рада Радне групе, онда је прихватљиво да члан Радне групе буде особа која нема пребивалиште на територији ЈЛС. Подвлачимо, ово важи само за особе које имају одговарајуће компетенције (на пример, експертиза у области превентивних антикорупцијских механизма, добро познавање или искуство са овим или сличним процесима).

3. ИЗБОР И ФУНКЦИОНИСАЊЕ КОМИСИЈЕ ЗА ИЗБОР НЕЗАВИСНОГ ТЕЛА ЗА НАДЗОР НАД СПРОВОЂЕЊЕМ ЛОКАЛНОГ АНТИКОРУПЦИЈСКОГ ПЛАНА

3.1. На основу којих критеријума и у којој процедури се бира Комисија за избор чланова независног тела за праћење примене Локалног антикорупцијског плана?

Моделом који је направила Агенција дефинисан је потенцијални састав, уз препоруку да већину у Комисији за избор чланова независног Тела за праћење ЛАП-а имају чланови који су представници актера ван ЈЛС. Моделом нису дефинисани процедура и критеријуми на основу којих се бирају чланови Комисије, што може представљати ризик по интегритет процеса.

Иако се у Моделу ЛАП-а наводи и сугерише позитивна пракса Локалног антикорупцијског форума Града Ниша (у даљем тексту ЛАФ Ниш), у Моделу није наведен начин избора Комисије која је бирала чланове ЛАФ-а Града Ниша, па ћемо у овом одговору дати краћи приказ приступа који је коришћен.

Наиме, Комисија за избор ЛАФ-а Ниша изабрана је на начин да су представници цивилног друштва на изборном састанку изабрали два представника у Комисију за избор ЛАФ-а, а представници новинарских удружења са територије Града Ниша су изабрали своја два представника. Пети члан Комисије био је представник Агенције за борбу против корупције, док је БИРОДИ као иницијатор и аутор Локалног плана за борбу против корупције Града Ниша⁸ и методологије за избор чланова ЛАФ-а имао улогу посматрача и евалуатора процеса у складу са наведеним планом. Битно је нагласити да представници Града Ниша нису учествовали у Комисији за избор чланова ЛАФ-а Ниша.

На трагу те праксе, а на позив Града Сомбора, БИРОДИ је помогао да се изабере Комисија за избор ЛАФ-а у Сомбору. Као и у Нишу, на предлог БИРОДИ, Комисија за избор ЛАФ-а Града Сомбора састављена је без представника Града Сомбора. Петочлану Комисију за избор Тела чинили су представници цивилног друштва, новинара, огранка Привредне коморе и правосуђа. Представници цивилног друштва изабрани су на изборном састанку који је организован позивањем од стране заштитнице грађана Града Сомбора, коју је од Града именована за координацију ЛАП-а Града Сомбора.

На почетку изборног састанка извршен је попис свих присутних организација цивилног друштва, чиме је направљен списак за гласање. Право да предложи кандидата и гласа имала је свака организација која је била присутна. Представници организација

⁸ Видети детаљније на <http://www.ni.rs/wp-content/uploads/140623-laf-02.pdf>

цивилног друштва које су имале кандидате чинили су Изборну комисију, која се старала о интегритету изборног процеса. Сваки предлагач је имао право да представи свог кандидата. Након представљања кандидата приступило се тајном гласању. По завршетку гласања Изборна комисија је пребројала гласове и сачинила записник, а изабрани члан Комисије испред цивилног друштва је потписао Изјаву о интегритету.

Транспарентност Србије је у оквиру подршке изради ЛАП-а⁹ Граду Новом Пазару препоручила да Градско веће распише јавни конкурс за представнике цивилног друштва у Радној групи за израду ЛАП-а, што може бити један од могућих приступа.

Примери Ниша, Сомбора и Новог Пазара су примери великих локалних самоуправа, са релативно развијеним цивилним друштвом, присутним новинарским и другим удружењима, која могу на овај начин и у овом обиму да учествују у раду Комисије или чине њене искључиве чланове. Међутим, треба имати у виду да то можда није и неће бити случај у великом броју ЈЛС, због чега ће бити неопходно укључивање и представника општина и градова у њен рад. Ипак, где год то буде могуће, чланови Комисије из редова ЈСЛ не би требало да чине већину.

3.2. Да ли је потребно да представник медија у Комисији за избор чланова Тела за праћење примене Локалног антикорупцијског плана буде лице које живи на територији јединце локалне самоуправе или је довољно да се са јединицом локалне самоуправе може довести у везу по рођењу, школовању, месту обављања рада?

Имајући у виду интенције које су наведене у Моделу ЛАП-а Агенције за борбу против корупције, потребно је да представник медија буде особа која ради за локални медиј или је на други начин повезан/а (дописник, оснивач, власник, представник органа тог медија) са локалним медијем, у овом случају медијем из ЈЛС. Његова/њена лична својства која га/је доводе у везу са ЈЛС, примерице, рођење, школовање, место обављања рада, нису од значаја.

Још једном напомињемо, битно је да је представник локалног медија не мора нужно да обавља посао у самом граду/општини, већ може бити дописник локалног медија из неког другог града/општине.

⁹ Видети детаљније на http://transparentnost.org.rs/images/dokumenti_uz_vesti/Javni_poziv_izrada_LAPa.pdf

3.3. Да ли особа или чланови тела које је јединица локалне самоуправе именовала да врши координацију Локалног антикорупцијског плана могу да буду у Комисији за одабир чланова Тела за праћење примене ЛАП?

Координатор не би требало да буде члан Комисије, пошто координатор не би требало да учествује у избору чланова Тела које ће бити надлежно да надзире његов рад у области координације примене ЛАП-а. Наиме, ова чињеница би могла да утиче на одлуку Координатора приликом избора чланова Тела, а и питање је да ли би чланови Тела, у чијем је избору учествовао Координатор, могли да приликом надзора његовог рада постигну пуну независност.

3.4. Да ли би требало у јавном позиву Комисије предвидети накнаду за чланове Тела за праћење примене Локалног антикорупцијског плана или би тај посао, ипак, требало да се обавља волонтерски?

У првој верзији Модела ЛАП-а, Агенција није дефинисала питање новчане накнаде за рад чланова Тела и тако јединицама локалне самоуправе оставила да одлуче да ли ће предвидети плаћен или волонтерски рад чланова Тела.

Током реализације мере из ЛАП-а којом је регулисан избор чланова Тела, као један од разлога ниског одзива на јавно објављене конкурсе појавило се и то да не постоји накнада за рад у Телу.

Управо то је био један од разлога да се у изменама Модела ЛАП-а, а које се односе на општине, предложи увођење накнаде за рад у Телу у висини накнаде за одборнике. Препоручујемо да се исти принцип примени и на нивоу градова.

3.5. Да ли је судијски поротник јавни функционер у смислу члана 2. став 1. Алинеја 2, односно да ли обавља јавну функцију у смислу алинеје 3. истог члана Закона о Агенцији за борбу против корупције?

Судије поротници нису функционери и не обављају јавну функцију у смислу члана 2. Закона о Агенцији за борбу против корупције. Због тога, они се могу пријавити и учествовати у раду Комисије или тела надлежног за праћење примене ЛАП-а.

3.6. Могу ли чланови Комисије за избор Тела за праћење примене Локалног антикорупцијског плана бити чланови удружења грађана која имају своје чланове као одборнике у скупштини јединице локалне самоуправе?

Удружења грађана која имају своје представнике као одборнике у Скупштини ЈЛС имају право да именују у Комисију свог представника, али се у том случају ти чланови сматрају члановима Комисије из реда представника органа ЈЛС, без обзира на то да ли он/она лично обавља функцију одборника у скупштини општине/града или не.

Разлог за овакво тумачење везује се за чињеницу да удружења грађана (организована као групе грађана или као део изборне коалиције) учествују на изборима као политички субјекти, а да грађани гласају за те политичке субјекте.

С обзиром на то да конкретно удружење грађана има своје представнике у органима локалне самоуправе, представник тог удружења се сматра представником ЈЛС у Комисији и ако он/она лично можда нису изабрани као одборници у скупштину ЈСЛ испред тог удружења.

Агенција за борбу против корупције је овим решењем у Моделу ЛАП-а желела да спречи прегласавање у Комисији за избор Тела представника организација цивилног друштва, локалних медија и удружења грађана који немају своје представнике у ЈЛС.

4. ИЗБОР ЧЛАНОВА НЕЗАВИСНОГ ТЕЛА ЗА НАДЗОР НАД ПРИМЕНОМ ЛАП-А

4.1. Ко спроводи конкурс за избор новог кандидата за Тело за праћење примене ЛАП?

Анализирајући садржај Модела запазили смо да Агенција није прописала процедуру избора новог кандидата Тела за праћење примене ЛАП, у случају да члан Тела да оставку или из неког другог разлога није у могућности да буде члан Тела. Из тог разлога сматрамо да би важно било представити праксу која постоји у ЛАП-у Краљево, а која може бити један од праваца решавања овог питања. У овом ЛАП-у је преузета пракса из Локалног плана за борбу против корупције Града Ниша према којој се нови члан Тела бира из редова добитника годишњег признања за борбу против корупције и промоцију интегритета. Како би се овај начин избора новог члана Тела спровео, потребно је да у ЛАП-у, у области 17, постоји активност „Доношење акта којим се регулише процедура за избор добитника годишњег признања за борбу против корупције и промоцију интегритета“. Признање се додељује на годишњем нивоу од стране Тела. Потенцијални добитници признања се пријављују на јавни конкурс који расписује Тело, а у којем су јавно и јасно дефинисани критеријуми.

Уколико у ЛАП-у не постоји таква мера, чланови Тела свакако могу успоставити праксу и процедуру да они буду надлежни за избор новог, недостајућег члана Тела, јер се на тај начин обезбеђује независност у њиховом раду.

4.2. Које мере предузети ако се на конкурс не пријави довољан број кандидата?

Агенција за борбу против корупције, на иницијативу Бироа за друштвена истраживања (БИРОДИ) и руковођена искуством општине Мало Црниће, где се ни после три јавна конкурса није пријавио довољан број кандидата, извршила је Допуну Модела ЛАП¹⁰. Решењем је предвиђено да општине, након два неуспела конкурса, у Тело за праћење примене ЛАП именују особе из реда оних који се на нивоу ЈЛС већ баве борбом против корупције, тј. планом интегритета, остваривањем права на слободан приступ информацијама од јавног значаја, примањем информација од узбуњивача, све док се не изабере чланови.

¹⁰ Видети детаљније на <http://www.acas.rs/wp-content/uploads/2018/10/Dopuna-Modela-23102018.pdf>

Како би јавни конкурс био успешан и како би се избегло именовање чланова из ЈЛС, изменом Модела од општине се захтева:

1. Да јавни конкурс буде расписан за период од минимум 21 дана;
2. Да се конкурс објави тако да је видљивост за заинтересоване чланове локалне заједнице обезбеђена, што подразумева обавезно:
 - објављивање јавног конкурса на огласној табли ЈЛС;
 - објављивање јавног конкурса на интернет страници ЈЛС, уколико је она у функцији;
 - објављивање јавног конкурса на најмање два налога друштвених мрежа који су посећени од стране чланова локалне заједнице;
 - објављивање јавног конкурса на бар два локална електронска медија (радио и/или телевизија), уколико постоје, тако што ће председник или чланови комисије на локалном медију представити конкурс;
 - објављивање јавног конкурса путем плаката на минимум пет фреквентних места у локалној заједници.
3. да у тексту јавног конкурса буде назначено да ће чланови тела имати право на накнаду по одржаној седници Тела у висини одборничке накнаде.

Подвлачимо, када су у питању градови, као велике ЈЛС и развијеније заједнице, они немају право да именују особе из ЈЛС у Тело због недовољног одзива. За градове не постоји ограничење у погледу броја спроведених конкурса за избор чланова Тела.

Градовима се препоручује адекватна медијска промоција конкурса у форми спота, едукација о надлежности Тела и стављање у изглед кандидатима могућности да будући чланови добијају накнаду за свој рад у Телу.

4.3. Да ли је исправно да градско веће предложи Скупштини састав Радног тела за праћење примене ЛАП?

Моделом који је израдила Агенција, област 17, мере 17.1.2. и 17.1.3, јасно је дефинисана процедура за то ко може да буде кандидат за Тело и у којој процедури се бирају чланови Тела, тако да већа као извршни органи власти не би требало да буду предлагачи чланова Тела.

4.4. Како поступити у ситуацији када се током процеса избора Тела дође до аката и/или до информација које указују на неку незаконитост?

У таквим случајевима потребно је поступити у складу са законом.

У зависности од околности и природе дела, потребно је поступити у складу са

одредбама закона који регулише поступак и / или идентификује орган јавне власти који је надлежан да поступи (као пример, Законик о кривичном поступку, Закон о Агенцији за борбу против корупције, Закон о Државној ревизорској институцији, Закон о заштити узбуњивача, Закон о пореском поступку и пореској администрацији, итд.).

4.5. Да ли кандидат за члана Тела током трајања процеса избора може да коментарише процес?

Наше мишљење је да, у случају да примети неправилности у раду Комисије или неког другог тела/органа или појединца који је укључен у процес избора чланова Тела, кандидат има право да изврши узбуњивање у складу са Законом о заштити узбуњивача.

То значи да кандидат може извршити унутрашње, спољашње и узбуњивање јавности.

У пракси се може догодити и ситуација да кандидат својим поступцима или понашањем покушава да утиче на процес избора.

Текстом конкурса могу се прописати разлози за дисквалификацију кандидата. Разлози за дисквалификацију морали би бити прецизно описани и побројани, а одлука донета по том основу детаљно образложена. У контексту питања које је постављено, сматрамо да би оправдано било прописати као разлог за дисквалификацију околност да је ван било какве разумне сумње утврђено да кандидат о коме је реч не дели вредности и циљеве антикорупцијске борбе.

С обзиром на сврху целокупног процеса, у случају када притисак потиче од кандидата важно је да свака релевантна околност буде пажљиво стављана у контекст и интерпретирана у корист слободе изражавања, по правилу. Мере које иду у корист било каквог ускраћивања слободе изражавања угрожавају поверење у демократичност процеса и о томе Комисија у свом раду мора водити посебног рачуна.

4.6. Шта значи приватни интерес код избора чланова Тела?

Приватни интерес је врста односа између кандидата и члана Комисије у чијој основи постоји заједнички интерес, односно супростављени интереси (нпр. у правном спору или компетицији) који могу да утичу на интегритет процеса евалуације кандидата по основу родбинског статуса, места становања (комшијски односи), запослености у истом правном лицу, сувласништва у истом предузећу, чланства у политичкој партији, у синдикату, у невладиној организацији, односно постојање судског поступка или било које врсте заваде (конфликта) члана Комисије са кандидатом лично или преко повезаних лица.

У таквим случајевима члан Комисије би требало да се изузме из процеса оцене кандидата са којим има приватни интерес. Предлажемо да Изјаву о приватном интересу потпишу и чланови Комисије и кандидати када се утврди листа пријављених, а пре почетка евалуације кандидата.

4.7. Да ли чланови Комисије за избор Тела за праћење ЛАП имају право да траже од кандидата документа о изнетим квалификацијама, тврдњама о себи и о својој професионалној каријери у оквиру мотивационог писма и/или као одговор на питања члан(ов)а Комисије?

Комисија би требало да својим актом којим регулише процес избора кандидата за Тело пропише и која акта може да тражи од кандидата као део конкурсне документације. Комисија би требало да у јавном позиву за конкурс наведе како ће од кандидата тражити документа о изнетим квалификацијама, тврдњама о себи и о својој професионалној каријери - у оквиру мотивационог писма и/или као одговор на питања члан(ов)а Комисије.

4.8. Да ли постоји правни основ да кандидати за избор у Тело буду ослобођени плаћања такси за прибављање докумената?

Акнима Комисије потребно је да буде прописано које документе је у конкурсној процедури за избор чланова Тела потребно поднети, као и да ли ће кандидатима бити тражено да поднесу оригинална документа или ће им бити тражене фотокопије докумената.

Потребно би било, дакле, прво утврдити које документе је потребно да кандидати прибављају. Тек после тог корака могли би бити пружени одговори у вези са трошковима за прибављање тих докумената, па и у вези са евентуалним ослобођењима од истих.

4.9. Како се може проверити да ли је Комисија за избор Тела за праћење Локалног антикорупцијског плана непристрасно и у складу са дефинисаним критеријумима извршила избор чланова Тела за праћење ЛАП?

Према Моделу ЛАП-а, у оквиру мере 17.1.2, Комисија је дужна да записнике са својих састанака објави на интернет презентацији ЈЛС. Комисија за избор ЛАФ-а Града Врања обзанила је и резултате гласања тако што је објавила како је ко од чланова Комисије оценио сваког од кандидата ¹¹.

На овај начин се процес чини транспарентним и свако заинтересован може да има увид у рад Комисије и то на начин да утврди да ли су прописани критеријуми и процедура поштовани од стране чланова Комисије.

Као начин евалуације свог рада и постојања евентуалне потребе за понављањем поступка, Комисија својим актом може да пропише, а потом и организује самоевалуацију и то коришћењем статистичких тестова који мере зависност оцењивања кандидата од стране члана Комисије и кандидата. Циљ ове анализе је да се утврди да ли су чланови

¹¹ <http://www.vranje.org.rs/dokumenta.php?id=10817>

Комисије једнако и исправно разумели и применили критеријуме за евалуацију кандидата. Ако се утврди да евалуацију нису урадили на квалитетан начин, приступа се дискусији и процес евалуације би требало да се понови или, пак, одлука ревидира у складу са налазима статистичке анализе. Наравно, за ову врсту анализе је неопходно имати потребна стручна знања и капацитете и она је само један од могућих решења и одговора на ово питање.

4.10. Да ли чланови Тела за праћење примене ЛАП могу бити запослени у јавним предузећима, установама и организацијама које су корисници републичког или локалног буџета?

У Моделу ЛАП наведено је само ко не може бити члан Тела за праћење примене ЛАП. Међу њима су радно ангажовани у органима ЈЛС.

Запослени у јавним предузећима, установама и организацијама који су корисници републичког буџета имају право да се пријаве на конкурс за Тело.

О њиховом чланству одлучује Комисија која спроводи поступак избора чланова у складу са својим критеријумима и процедурама.

5. УСПОСТАВЉАЊЕ И ПОЧЕТАК РАДА НЕЗАВИСНОГ ТЕЛА ЗА ПРАЋЕЊЕ ПРИМЕНЕ ЛАП-А

5.1. Ко може да буде предлагач кандидата за Тело за праћење примене ЛАП-а?

Агенција Моделом није прописала да ли и ко може да буде предлагач кандидата за члана Тела.

Мером 17.1.2 је прописано ко може да се пријави као кандидат – појединац за члана Тела.

5.2. Ко може да буде кандидат за Тело за праћење примене ЛАП-а?

Кандидат за члана Тела може да буде особа која испуњава услове из јавног конкурса који распише Комисија. Агенција за борбу против корупције је у мери 17.1.2. прописала опште услове које Комисија мора да постује као основне услове, а то је су да кандидати:

- Не могу бити носиоци било које функције у политичкој странци;
- Не могу бити јавни функционери у смислу одредаба чланова Закона о Агенцији за борбу против корупције;
- Нису радно ангажовани у органима ЈЛС по било ком основу (на одређено или неодређено време, ангажовани у форми рада ван радног односа и др.);
- Имају место пребивалишта на територији ЈЛС;
- Нису осуђивани или се против њих не води судски поступак за дела која се односе на корупцију.

5.3. Како се одређује дужина мандата чланова Тела за праћење примене ЛАП и могућност реизбора?

У области 17. Модела није прописана дужина мандата чланова Тела, као и могућност реизбора. То оставља могућност Радној групи која ради на изради ЛАП-а да дефинише решење самостално. Радна група се такође може обратити Агенцији и затражити мишљење.

Једно од решења може да буде то да се Тело именује на период трајања ЛАП-а. Друго решење може да буде да се Тело именује на период који је дужи од периода трајања ЛАП-а, са могућношћу поновног избора.

5.4. На основу којих критеријума извршити оцену кандидата?

Према мери 17.2.1 из Модела ЛАП-а, Комисија својим актом дефинише критеријуме и мерила за избор кандидата за Тело. Агенција је у Моделу ЛАП-а навела неке од могућих критеријума: познавање домаћег антикорупцијског законодавства и међународних антикорупцијских докумената, информисаност о стању, односно пракси и случајевима у области борбе против корупције, лична мотивисаност за чланство у Телу за праћење примене ЛАП-а, предлози за унапређење сузбијања корупције на локалном нивоу, перцепција улоге и места Тела за праћење ЛАП-а, лично искуство у борби против корупције, лични и професионални интегритет.

5.5. Како извршити бодовање кандидата?

Агенција није израдила инструмент за евалуацију кандидата на основу критеријума које је предложила. Једно од могућих решења може да буде инструмент који је развио БИРОДИ, а који је коришћен од стране Комисије за избор Тела за праћење ЛАП у Сомбору¹² и у Шапцу¹³.

Инструмент садржи четири скале од којих свака мери један од четири критеријума: каријерни и професионални интегритет, антикорупцијску каријеру, оцену корупције на локалном нивоу и стручност у контексту надлежности Тела за праћење примене ЛАП-а. Комисија поред критеријума може да дефинише и пондере на нивоу скале, како би избор био што релевантнији и прецизнији. Тако, примера ради, критеријум стручност у контексту надлежности Тела за праћење примене ЛАП-а може да буде „отежан“, пондерисан са пондером 0.30, док остала три могу да буду пондерисана са 0.217.

Процедура евалуације се састоји од тога да сваки од чланова Комисије оцењује све кандидате и на основу тога прави своју ранг листу кандидата и то на начин да онај ко је добио највише поена буде рангиран као први и добија 1 поен и тако редом. Када сви чланови Комисије изврше бодовање и рангирају кандидате, приступа се заједничком сабирању поена и прави се листа тако да они који имају мање поена буду боље пласирани.

5.6. Који је статус Тела за праћење реализације ЛАП-а ли је оно стално или повремено? Да ли је потребно мењати статут јединице локлане самоуправе због дефинисања положаја и статуса Тела?

Тумачење садржаја Модела ЛАП у надлежности је Агенције за борбу против корупције Републике Србије која је Модел и израдила. Сматрамо да би најбоље било да се ЈЛС са овим питањем обрати Агенцији за борбу против корупције и затражи тумачење/објашњење.

¹²<https://www.sombor.rs/dokumenti-organa-grad/borba-protiv-korupcije/lokalni-antikorupcijski-forum-laf/pravilnik-o-nacinu-pracenja-i-izvestavanja-o-primeni-lokalnog-antikorupcijskog-plana-za-grad-sombor/?script=lat>

¹³ <http://sabac.rs/index.php/dokumenti/lokalni-antikorpcijski-plan-grad-sapca.htm>

5.7. Да ли чланови Тела за праћење примене Локалног антикорупцијског плана имају право на путне трошкове?

Моделом ЛАП-а који је израдила Агенција, у мери 17.1.4. је прописано да надлежни орган и службе ЈЛС обезбеђују просторије, опрему, буџет и административно-техничку подршку (најмање техничког секретара) за рад Тела надлежног за праћење примене ЛАП-а. Тело у оквиру годишњег плана рада изражава своје финансијске потребе као сваки други буџетски корисник.

5.8. Да ли су чланови Тела за праћење примене Локалног антикорупцијског плана јавни функционери?

Према нашем мишљењу чланови Тела за праћење примене ЛАП не потпадају под дефиницију јавних функционера, у оном смислу како је јавна функција дефинисана у члану 2. Закона о Агенцији за борбу против корупције.

Наиме, Агенција је 2015. године, интерпретирајући члан 2 Закона о Агенцији за борбу против корупције, заузела став да супстанцијални део јавне функције представљају „овлашћења руковођења, одлучивања, односно доношења општих или појединачних аката“¹⁴

Према садржају Модела, Тело за праћење примене ЛАП је, пре свега, одговорно за праћење његове примене и за обавештавање јавности и других заинтересованих актера у локалној заједници о његовој примени (види област 17 Модела). С обзиром да Тело нема овлашћења руковођења, одлучивања, односно доношења општих или појединачних аката није могуће положај чланова Тела подвести под дефиницију јавне функције како је дефинисана чланом 2. Закона о Агенцији за борбу против корупције.

5.9. Шта је главна надлежност Тела за праћење реализације Локалног антикорупцијског плана?

Активности Тела су дефинисане мером 17.1.5. Модела Агенције. Главна активност Тела је праћење примене ЛАП-а и извештавање скупштине ЈЛС.

Поред тога, Тело у своје надлежности ЛАП-ом може уврстити: отклањање ризика од корупције, јачање свести локалне заједнице о значају и начинима препознавања и сузбијања корупције, као и јачање надзорне улоге овог тела (на пример, организовање семинара, обука, едукација), објављивање извештаја и других информација о стању у области борбе против корупције на локалном нивоу, спровођење или учешће у активностима и пројектима који се односе на борбу против корупције на локалном нивоу, организовање састанака са представницима других органа који функционишу у

¹⁴ Видети детаљније на <https://www.istinomer.rs/multimedia/pdfs/97547541338625.pdf>

локалној заједници, покретање сопствених иницијатива, давање савета и мишљења у вези са применом ЛАП-а, реаговања на представке поднете због сумње у непоштовање или непримењивање ЛАП-а, препоручивање мера у случају нереализовања мера или кршења ЛАП-а, као и предлагање грађанског посматрача за оне мере из ЛАП-а за које је тај институт предвиђен и односи се на праћење примене.

5.10. Да ли Тело за праћење реализације Локалног антикорупцијског плана има обавезу да своје годишње извештаје о реализацији ЛАП-а доставља Агенцији за борбу против корупције?

Тело за праћење примене ЛАП-а нема обавезу да доставља своје извештаје о примени мера из ЛАП-а. Тело за праћење примене ЛАП-а има обавезу да Агенцији за борбу против корупције поднесе Извештај о усвајању Локалног антикорупцијског плана.

5.11. Када је право време за формирање Тела за праћење реализације Локалног антикорупцијског плана?

Тело за праћење примене ЛАП требало би формирати најкасније 6 месеци пре рока за реализацију прве мере из ЛАП-а. Идеално, то би требало да буде прва мера у реализацији ЛАП-а

6. ИЗБОР НАДЛЕЖНОГ ОРГАНА ИЛИ ЈАВНОГ СЛУЖБЕНИКА ЗА КООРДИНАЦИЈУ ЛОКАЛНОГ АНТИКОРУПЦИЈСКОГ ПЛАНА НА НИВОУ ЈЕДИНИЦА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ

6.1. Ко би могао, односно ко би требало да буде особа или члан Тела за координацију Локалног антикорупцијског плана?

Моделом Агенције, у мери 17.1.1, није прецизирано ко може, односно треба да буде особа или члан Тела за координацију ЛАП-а, као ни како се она бира.

Из угла специјализације и јачања локалних антикорупцијских капацитета, сврховито би било да то буде особа која се већ бави борбом против корупције на локалном нивоу, односно особа која је део процеса израде ЛАП-а или део процеса израде и/или спровођења неке друге интерне антикорупцијске јавне политике (на пример, план интегритета, слободан приступ информацијама од јавног значаја, заштита узбуњивача и слично).

Град Сомбор за послове координације ЛАП-а именован је заштитницу грађана у чијој је надлежности тематика добре управе, а што је примарни циљ локалних антикорупцијских планова, што може бити један од примера добре праксе.

Град Врање је именован заменика градоначелника за особу у чијој је надлежности координација ЛАП-а; у исто време, ова особа је координатор за етику и интегритет, односно бави се координацијом и праћењем и других антикорупцијских политика, што такође може бити један од примера добре праксе.

7. ИСКУСТВА И ПРАКСЕ У ПРИПРЕМИ И ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ ЛАП-А

Претходне целине овог документа се односе углавном на процедуралне елементе и кораке у процесу израде ЛАП-а, рада Комисије за избор Тела за праћење ЛАП-а и формирања и рада самог Тела. У овом делу документа дајемо приказ неких питања и одговора који су се садржински до сада појављивали као дилеме у току израде ЛАП-а или његовог примене, у појединим областима које Модел ЛАП-а дефинише.

7.1. Како обезбедити јавност рада комисије за спровођење конкурса за избор директора јавних предузећа, ако је Законом о јавним предузећима другачије прописано?

Став Радне групе за израду ЛАП у једној јединици локалне самоуправе о мери 4.1.5. из области 4., био је да ју је немогуће спровести јер је чланом 42. Закона о јавним предузећима другачије прописано. Тумачење садржаја Модела ЛАП у надлежности је Агенције за борбу против корупције Републике Србије која је Модел и израдила. Сматрамо да би најбоље било да се у овој ситуацији ЈЛС обрати Агенцији за борбу против корупције и затражи тумачење / објашњење.

Према нашем мишљењу, Закон о јавним предузећима¹⁵ у члану 2., предвиђа да се "директор јавног предузећа чији је оснивач јединица локалне самоуправе именује ... на период од четири године, на основу спроведеног јавног конкурса." Да је потребно да комплетан процес конкурса буде јаван изричито је, дакле, прописано Законом. Са тим у складу, из чињенице да Закон не прописује посебним одредбама да је рад конкурсне комисије потребно учинити јавним, не може се извести закључак да би обезбеђивање потпуне јавности рада конкурсне комисије било недопуштено.

Подсећамо и да је још 2009. године Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности заузео став да „информације из конкурсне документације органа власти, тј. привредног друштва у државној својини ... имају карактер информација од јавног значаја¹⁶ у смислу члана 2. Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја, као информације од интереса за јавност у погледу тога ли је орган поштовао процедуру и услове конкурса приликом избора директора и оне могу бити предмет легитимног захтева тражиоца информације¹⁷“.

С обзиром на чињеницу да ове информације имају карактер информација од јавног значаја, сматрамо да нема, дакле, места сумњи да су надлежни органи ЈЛС дужни да

¹⁵ Закон о јавним предузећима, Сл. Гласник РС, бр. 15/2016-3

¹⁶ Видети детаљније на <https://www.poverenik.rs/sr-yu/pristup-informacijama/pitanja-i-odgovori/2698-%D0%B4%D0%B5%D1%86%D0%B5%D0%BC%D0%B1%D0%B0%D1%80-2009.html>

¹⁷ Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја, Сл. гласник РС, бр.120/04 и 54/07, 104/2009 и 36/2010

размотре могућности и створе услове неопходне за потпуну јавност рада комисије за спровођење конкурса за избор директора јавних предузећа.

7.2. Како смањити дискрециона овлашћења надлежног органа ЈЛС у процесу разрешења директора јавног предузећа?

Став Радне групе за израду ЛАП у јединици локалне самоуправе о мери 4.1.6. из области 4, био је да по Закону о јавним предузећима локална самоуправа нема надлежност за прописивање критеријума и рока.

Тумачење садржаја Модела ЛАП надлежност је Агенције за борбу против корупције Републике Србије која је Модел и израдила. У контексту спровођења ове мере јединице локалне самоуправе требало би, дакле, да се обрате Агенцији са захтевом за тумачење. Обраћање Агенцији могло би да садржи назнаку мере из Модела и захтев да се мера протумачи у складу са надлежностима које јединица локалне самоуправе има.

7.3. Како прописати услове и критеријуме за именовање вршиоца дужности директора?

Став Радне групе за израду ЛАП у јединици локалне самоуправе о мери 4.1.7. из области 4., био је да по Закону о јавним предузећима локална самоуправа нема надлежност за прописивање критеријума и услова.

Тумачење садржаја Модела ЛАП надлежност је Агенције за борбу против корупције Републике Србије која је Модел и израдила. У контексту спровођења ове мере јединице локалне самоуправе требало би, дакле, да се обрате Агенцији са захтевом за тумачење. Обраћање Агенцији могло би да садржи назнаку мере из Модела и захтев да се мера протумачи у складу са надлежностима које јединица локалне самоуправе има.

7.4. Како прописати поступак и рок за разматрање, односно давање сагласности на програм пословања јавних предузећа?

Став Радне групе за израду ЛАП у јединици локалне самоуправе о мери 4.1.8. из области 4, био је да по Закону о јавним предузећима локална самоуправа нема надлежност за прописивање поступака и услова.

Тумачење садржаја Модела ЛАП надлежност је Агенције за борбу против корупције Републике Србије која је Модел и израдила. У контексту спровођења ове мере јединице локалне самоуправе требало би, дакле, да се обрате Агенцији са захтевом за тумачење. Обраћање Агенцији могло би да садржи назнаку мере из Модела и захтев да се мера протумачи у складу са надлежностима које јединица локалне самоуправе има.

7.5. Како успоставити обавезу детаљније и прецизније регулације процеса спровођења конкурса за суфинансирање пројеката у области јавног информисања?

Став Радне групе за израду ЛАП у једној јединици локалне самоуправе о мери 10.2.2. из области 10, био је да по Закону о јавном информисању локална самоуправа нема надлежност за доношење таквог акта. Тумачење садржаја Модела ЛАП надлежност је Агенције за борбу против корупције Републике Србије која је Модел и израдила. У контексту спровођења ове мере јединице локалне самоуправе требало би, дакле, да се обрате Агенцији са захтевом за тумачење. Обраћање Агенцији могло би да садржи назнаку мере из Модела и захтев да се мера протумачи у складу са надлежностима које јединица локалне самоуправе има.

Мишљења смо да једно од решења може бити и иницирање поступка доношења одговарајућег подзаконског акта. У свом члану 28. Закон о јавном информисању и медијима између осталог наводи да „министарство надлежно за послове јавног информисања ближе уређује суфинансирање пројеката за остваривање јавног интереса у области јавног информисања“, а у члану 132. прописује да „надзор над спровођењем закона врши орган државне управе надлежан за послове јавног информисања, а на територији аутономне покрајине покрајински орган управе надлежан за послове јавног информисања као поверени посао“. То значи да би надлежном органу управе могло бити предочено постојање потребе да се, у циљу правилног спровођења закона, одговарајућа материја уреди одговарајућим подзаконским актом.

7.6. Како обезбедити пуну транспарентност конкурса за суфинансирање пројеката у области јавног информисања?

Став Радне групе за израду ЛАП у јединици локалне самоуправе о мери 10.2.3. из области 10., био је да је ова област уређена Правилником о суфинансирању пројеката за остваривање јавног интереса у области јавног информисања.

Органи јавне власти испуњавају обавезу објављивања конкурса на својој интернет страници, односно обавезу објављивања докумената које важећи Закон о јавном информисању и медијима¹⁸ и Правилник о суфинансирању пројеката за остваривање јавног интереса у области јавног информисања¹⁹ предвиђају (јавни позив / текст конкурса, решење о именовању комисије, коначна одлука о расподели средстава),

Стављање других релевантних докумената насталих у процесу на увид јавности (јавност докумената који настају у раду конкурсне комисије), као и јавност састанака конкурсне комисије и учешће заинтересованих представника јавности у њиховом раду

¹⁸ Закон о јавном информисању и медијима, Сл. Гласник РС, бр. 83/2014-22, 58/2015-3, 12/2016-13

¹⁹ Правилник о суфинансирању пројеката за остваривање јавног интереса у области јавног информисања, Сл. Гласник РС, бр. 16/2016-286, 8/2017-93 оцењује се у релевантним анализама.⁹ Међутим, значајан простор за унапређење транспарентности овог важног процеса и даље постоји

- грађанских посматрача (без права одлучивања) и слично, не би било у супротности са одредбама Закона и Правилника. Мишљења смо да би радне групе за израду ЛАП у јединицама локалне самоуправе у том смислу требало да размотре опције за унапређење транспарентности овог процеса.

Став стручњака је да би објављивање свих докумената који настају у раду конкурсне комисије, а нарочито: записника о њиховом раду (са коришћеним критеријумима и начином бодовања предлога пројеката), потписаних изјава о сукобу интереса или информације о томе да ли оне потписане или не, као и предлога за суфинансирање пројеката који се подноси руководиоцу на доношење коначне одлуке ојачало транспарентност и интегритет процеса суфинансирања медијских садржаја²⁰.

7.7. Како прописати процедуру за поступање надлежних органа ЈЛС у посебним случајевима формирања грађевинских парцела уколико плански документ није донет, као и процедуру за прихватање других доказа о решеним имовинско-правним односима?

Став Радне групе за израду ЛАП у једној јединици локалне самоуправе о мери 12.1.4. из области 12, био је да, по Закону о планирању и изградњи, она нема надлежност да пропише ову процедуру.

Тумачење садржаја Модела ЛАП надлежност је Агенције за борбу против корупције Републике Србије која је Модел и израдила. У контексту спровођења ове мере јединице локалне самоуправе требало би, дакле, да се обрате Агенцији са захтевом за тумачење. Обраћање Агенцији могло би да садржи назнаку мере из Модела и захтев да се мера протумачи у складу са надлежностима које јединица локалне самоуправе има.

7.8. Да ли ЈЛС може да успостави обавезу да се сва документа која настају у поступцима јавних набавки јавно објављују?

Став Радне групе за израду ЛАП у једној јединици локалне самоуправе о мери 14.2.1. из области 14, био је да је Законом о јавним набавкама уређено објављивање докумената која настају у поступку јавних набавки. Сам Закон о јавним набавкама у низу својих одредби обавезује наручиоца да извештава Управу за јавне набавке и/или Државну ревизорску институцију и /или да објављује садржај на својој интернет страници и/или на Порталу јавних набавки.

Став Радне групе за израду ЛАП у тој јединици локалне самоуправе вероватно је произашао из уверења да су одредбе Закона довољно прецизне, па је могуће да су чланови Радне групе стога и заузели став да је прописивање додатних обавеза излишно.

20 Види у "Транспарентност пројектног суфинансирања медијских садржаја - Оцена транспарентности интернет презентација јавних институција - резултати и препоруке", БИРН (<https://kazitrazi.rs/wp-content/uploads/2018/03/Transparentnost-projekt-nog-sufinansiranja-medijskih-sadr%20r%20C5%BEaja.pdf>)

Треба подцртати да Закон о јавним набавкама прописује да је „наручилац дужан да обезбеди јавност и транспарентност поступка јавне набавке поштујући, али не ограничавајући се само на обавезе из овог закона.“ (члан 11). Сам Закон дакле експлицитно не прописује, али нити забрањује стављање на увид јавности свих докумената који настају у поступцима јавних набавки, а не само оних који су законом изричито прописани као јавни (као пример, записници о оцени понуда, извештаји о стручној оцени, извештаји о праћењу и реализацији јавних набавки. итд.). Штавише, **транспарентност јавних набавки сврстана је међу законска начела.**

То између осталог значи да би све остале норме Закона требало интерпретирати у духу ове одредбе. Уз то, чланови Радне групе за израду ЛАП требало би посебно да обратe пажњу на то да се самом нормом наручиоци изричито подстичу да процесе јавних набавки учине што транспарентнијим.